

נאמר של נייר

שירה כתולדות הסבל של אריך ארנדט

ארץ אוכלת תושביה * אזרחים מן הסוג השני * ביקורת הגזענות

כתבי עת

חדרים 2

הופעתו של כתב-העת לשירה חדרים 1 היה הפתעה לאוהבי השירה העברית. החור ברת חדרים 2 אינה מביישת את קודמתה. דומה כי העורכת הלית' ישורון מצליחה למסד בנוף התרבותי שלנו כתבי-עת ייחודי, בעל רמה וערוך בטעם טוב.

חדרים 2* נפתח בשירה האחרון (ככל הידוע) של המשוררת המנוחה אסתר ראב (שראה"אור בחוברת הראשונה של חדרים), שיר שפתיחתו התמציתית, "אני והוא - רק / שני - ועולם - רק לחלוטין..." כמו משמשת כותרת למשורר ררת שאינה עוד בחיים. בצד השיר מובא אחד מתצלומיה האחרונים של המשוררת, המהווה השלמה לשיר ולנוף התרבותי-הותירה אחריה - נוף המושבות הוותיקות שאינן עוד.

השקפת-העולם העקרונית של החוברת ושל העורכת, הלית' ישורון, השקפה ה-מבודדת כל משורר בחדר, ואשר אינה טורחת לגבב קבוצות שיריות תחת מאנני

חדרים 2 - כתבי-עת לשירה בעריכת הלית' ישורון; 120 עמודים; הוצאת גלריה גרודון (כריכה רכה).

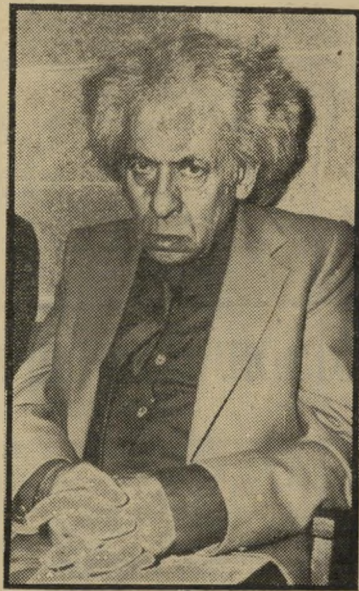
פסטים שיריים כוזבים, ניכרת עליפני כל עמודי החוברת.

אביה של העורכת, המשורר הוותיק אבות ישורון, מיוצג בחוברת, בסיגנון נונא האישי יוצא-הדופן, עם פתיח הנושא את הכותרת דפי רוח. הוא מצהיר, מעין אני-מאמין-שירי פרטי משלו, שבדברי הסי-כום שלו הוא שואל שאלת משורר: "מה קורה לנו? איזה עם אנחנו? אנחנו מבטיחים לים את הנשמה. ומו אכל אותה? אנחנו...". בצד אני מאמין זה, מביא ישורון כמה מאחרוני שיריו ("אלוהיך נתן לך למית / בהרששת אישמה / כתוב למרוי מיב / הוא עוב אותך") עם סיגנונו האישי מאוד והמיוחד מאוד.

חריזה אשר אינה עולה בקנה-אחד עם הטעם הטוב והמעולה של חדרים 2 היא הקטע הקיץ הזה בשבילי כמו ריחון מאוויים אבוד, מאת מחבר הפולקלור ארץ ביטון. הוא מנצל בימה זו לבחינה מזויפת למדי של ראיית-עולם תרבותית-כיתתית. שכל קשר בינה ובין שירה צריר פה הוא מיקרי בהחלט. את כל הדגלים התרבותיים, שביטון מנסה לאמץ לעצמו, מצליח לבטא בלשון שירה תמציתית משהו בן-הרוש, בשירו עליתי לארץ ישראל...

(1) לא כאתה. הורי הביאו אותי. / (2) לא התאקלמתי עשיתי כאילו. / (3) לא הפכתי לציוני. כמעט היופי. / (4) אני צועק כי אין לי לאן ללכת... פנים חדשות ומתורגמות לעברית, אלה פניו של המשורר המיוזר-גרמני אריך

ארנדט, שהמשורר נתן זך מציג את יצירתו בעברית. ארנדט ("אישקט פליט-עולם! / ואשר לו / שלרקע / הצלם

משורר ישורון מה קורה לנו?

והדמות...") הוא משורר אקספרסיוניסטי, ואישי מאוד. זך מצליח לשמור את החור תם האישי של שירתו גם בנוסח העברי. הוא צירף לשיריו של ארנדט מסה ביוגרפית קצרה, הנושאת את הכותרת שירה כתולדות הסבל. מתוך הפינות השונות של המסה, עולה וצצה דווקא דמותו של זך, כאחד האבות והתיאורטיקנים החשובים ביותר של השירה בארץ. מסה זו היא שיעור מאלף להבנת שירה, המוכיר את שיעוריו של זך משנות ה-50, שהביאו תנופה כה עצומה לשירה העברית. את המסה נועל שיר נוסף של ארנדט, תחת הכותרת אחרי המשפטים.

מתהום נשייה של שירה שאינה עוד מביא החוקר והמתרגם דויד וינפלד סיפורם של שלושה משוררים יהודים - פולין - שנות השלושים, מסה ושירים העוסקים בשלושה משוררים עבריים בפור לין: מלכיאל לוסטרניק ("אני ככלל איני מודרני / לא פוטוריסט ולא מוקד יז..."); א.ר. ורבנר ("אתה רעב? אל תרעב! / אפור להיות רעב..."); ויצחק אריה ברנר ("אין ראשית ואין קץ

עורכת ישורון

תחת מינפסטיים שיריים כוזבים

לאותה הפרשה, / של ימים מתפתלים / סכיב הצואר כנחשים...")

המשורר המעולה הרולד שיבל, מביא בחדרים שני שירים מתוך מחזורו עלי-עשור, ומציג בהם מעט מאומנות השיר שלו, שהיא מסע נהדר לתוך השירה העברית - מסע של עושר דימויים, כמו: "כשהוא גמר לטרוף אותך התולה / מוכה בחוסר אלהות..." או "כשרד עושה את מה שהוא עושה / לבתשבע שלאוריה וגומר וכותב / בקשת פליחות פתחה ישירה אלגנטית..." אין ספק ש-שיריו של הרולד שיבל הם פרח בגינת שירה, המרבה להצמיח עשבים שוטים.

המשורר מרדכי גרלימן, שומר על היטון המינורי של שירתו המעודגת מאוד. לכתוב שיר כן הוא שיר של לבטים אישיים מופנמים.

את המדור היתר-סאטירי של חדרים מקצה העורכת מן הסתם לסמיט בנימין הריושבסקי, שייצר בשנים האחרונות מעין כפילוגרפומן תחת השם גבי דניאל. הריושבסקי/דניאל אשר לא ניתן, ולו אף בכישרון ביסטי לשירה, מוצג ב-חוברת בדמות מצולמת. שהפוצחו מטושטש שש בה, ובשולי התצלום שירים, ששום אישיות שירית אינה נשקפת בהם. הכור תרת המאה היהודית, שאותה מעניק הריר

מסע העצים, האבנים והבדים ברוח

החוויה הישראלית

תו - אלמנטים לשובר-יונים, סוכות, בוך, ערימות של אבני-לקט, גזעי-עצים יבשים ואלונים. בהגיעו לפרק האלונים הוא אינו נוטש את המסרה-הפוליטית, ותחת הכותרת המפריד מסריח מן הראש, הוא כותב: "אלון מורה - אלון כיסא / אלון אריק - אלון תוח / אלון יהודה, אלה שבות / אלון יהודה אלון חורבן / אלון חורבן אלון ככות - / אלון גולה..."

עצי הארץ - זיתים, גפנים, טרסות וחומרים חדישים - מהם הוא מושפע ואותם הוא מפזר בשדות-קרב של המאבק היהודי-ערבי: במקומות כמו הלחול, בית-השיטה, מעיליה, חארס. גם חצייהאי סיני המתפנה שובה בקיסמו את האמן שבתומר-קין / דהליל בדואי, שבירי לוח-אזבסט ערימת שיחים, מיקבץ אבנים פרה-היסטוריות לול בדואי נקלטים בעדשת-מצלמו תיו של תומרקין. גם את הנודים הוא אינו זונח - הוא הציב פסל, שאותו הוא מכנה הסיירת הירוקה, במיתחם שבט אל-עקבי. הדרך מפסל הסיירת הירוקה ל-פסל קבורת חלום מלכות ישראל בסיני אינה ארוכה. כן גם פירמידת ננס, שארי תה משים האמן במימל מפרץ נעמה.

פרק בתי-הקברות של הארץ והצורניות המיוחדת שבהם - החל מבית-הקברות בטובא, דרך חאבלה ותל דן, אל בית-קברות חי באיקרית, שתומרקין אינו שר-כח את שוועתו ומציב שם את פסל צליבת האדמה - הם סיפור של אמנות שורה באנושיות. לפסל זה מצרף תומרקין שיר של נתן זך חוק הטבע על עקורי איק רית ובריעם הנפתח בקביעה: "כשנמק היתות והבאיש / קבע ניוטון: הכל מס' רית. / הוא לא צריך היה להריח / בי התפוחים מפריתים מן הראש..."

המסע של יגאל תומרקין בנופים הכפריים והמדוכאים של הארץ, שומר רות-טבע הניצבות מול קידמה מזוייפת של ישראליות מזוייפת עוד יותר, הם מהווה של יחיד, המייצג אמנות שלהם; מחווה לנופים האמיתיים של הארץ. עצים, אבנים ובדים ברוח נושא אמת תרבותית, מהמטות שהביאה האמנות הישראלית בעשור האחרון, במהלכו היא הפכה לאמנות מוסחרת וריאקציונית. לא משנה אם אהבים את תומרקין או שאין אור-הבים אותו. עובדה אחת מתבררת בספר זה, מעל לכל ספק: תומרקין הוא נושא-דגל שידע להפוך ספר עם פסלים ותצלומים, לספר שהוא הפרזות-מילחמה על פרצופה של התרבות הישראלית.

בעוד שציריים ישראלים רבים, הפועלים בעשור האחרון, מתפתים להיתפס לראיית-עולם נטולת-שורשים, ומקמים היאחזות צופות כחברות דבורים בניירורק, עובר תהליך הפוך של הציריפסל יגאל תומרקין. אחרי תהליך ארוך של חשיפה עצמית, עבר תומרקין בשנתיים האחרונות לבחינת הנוף הסביבתי שלו ("האדם אינו אלא קרקע ארץ קטנה / האדם אינו אלא תבנית נוף מולדת...") בימים אלה פירסם תומרקין קובץ ייחודי הנושא את הכותרת עצים, אבנים ובדים ברוח. זהו קובץ של תגובות, תצלומים, קטעים ותיעוד אמנותי של נופי הארץ.

סיפורו של תומרקין הוא מסע אל תוך הארץ של שני עמים, ארץ שנעשה בה, בימים אלה ממש, הגסיון התמור ביותר של השמדת תרבות ונופי רע.

תומרקין מתחיל את מסעו בקבר השייח, עובר תהליך שאותו הוא מכנה צליבת האדמה וממנו הוא נופל מתמוגג מתופעת ליבלוב האייריים, אחד מפרחי הייצוג של הארץ.

תומרקין עם מצלמתו הוא עיתונאי של תרבות, וכאשר הוא מדווח על קני-נשרים מיסטורלי, המצוי דרומית להר-גריונים, הוא מקשה: "האם זו טרנספילכניה? לא זה השומרון?"

האידיאולוגיה החברתית של תומרקין משתלבת באידיאולוגיה האמנותית שלו. הצבת פסל שלו בכפר הערבי דיר-חנא (שטח 9) גוררת מיכתב תגובה של ראשי מועצת-הכפר, הכותב לו בין השאר: "כאילו שה הפסל מאלו. הנה אני ניצב פה כיהודי דמיוני המודעה עם מאבקם של הערבים בהצנתם על ארמותיהם..." ברור שתומרקין אינו זונח במסע - מסע שהוא פסל - את חומרו החדישים. מעניין מאוד הוא מישטח אבני-הקלט עם לוחות פלדה צבועה, כבל ודגלים - הפסל שהוא הציב בצורת. תומרקין אינו מסתיר את השראתו, וכאשר הוא כותב "ליצחק דניצ'גר ראינו צלום, הוא ישב על קבר שייח", שכאן מדובר בתהליך עקשני באמנות הישראלית.

יגאל תומרקין חושף בתצלומים מרהיבים מרכיבים שונים של הכפר ושל הפלחים בארץ. אלה באו לידי ביטוי באמנו-

יגאל תומרקין - עצים, אבנים ובדים ברוח; הוצאת מסדה (כריכה קשה + תצלומים רבים בצבע).

תומרקין וצליבת האדמה אלון מורה... אלון סוף